

ג. המחזיר גרושתו לאחר שנישאת לאחר – עובר בלאו. ואם מת בלא בנינים; לרבי יוסי בן כיפר שאמר 'טומאה' כתוב בה (אחרי אשר הטמאה), דינה כערוה ופטורה מן החליצה ומן היבום (תוס'). ולרבנן (שעיקר 'טומאה' בסוטה נאמר ולא במחזיר גרושתו שנישאת) – חולצת ולא מתיבמת (תוס'). ולדברי רב נחמן בר יצחק הסתפק רבי יוחנן בדבר, שמא אף מתיבמת (שהקל-וחומר ד'במותר לה נאסרה באסור לה לא כל שכן' לא אלים במקום מצוה).

דעת הרמב"ן (כאן ולהלן כ.) ועוד ראשונים [דלא כהתוס'], שאפילו לרבי יוסי בן כיפר חולצת, שאינה אלא חייבי לאוין.

לענין צרתה נסתפקו אמוראים (רבי יוחנן; רב יהודה); לפי לשון אחת נסתפקו לרבנן אם מתיבמת או חולצת, אבל לרבי יוסי בן כיפר ודאי פטורה, כעריית. וללשון אחרת הספק הוא לרבי יוסי בן כיפר, שמא נתמעטה צרה מכי תועבה היא – היא תועבה ואין צרתה תועבה הלכך צרתה מתיבמת, או שמא צרתה פטורה מן החליצה (תוס'), אבל לרבנן ודאי מתיבמת. וכן מסר רבין בשם רבי יוחנן (יב:), שצרתה מותרת. להלכה נפסק בשלחן ערוך (קעד, ב) שהמחזיר גרושתו משנישאת [הוא הדין אם נתאסה בלבד. כ"מ בפסקי ריא"ז] ומת, היא חולצת ולא מתיבמת וצרתה חולצת או מתיבמת. עבר היבם ובא עליה, לא נפטרה צרתה בכך (רשב"א; מ"מ; בית שמואל אה"ע קעד סק"ד בית מאיר). וגם היא עצמה לא נפטרה בכך שאין ביאתה כלום הלכך צריכה חליצה (עמודי אור זו, א).

דף יב

יז. א. הממאנת בבעלה או ביבמה – מה דינה ודין צרתה לענין יבום ולענין התר נישואין לקרובי מי שמיאנה בו?
ב. צרת אילונית – מה דינה לענין יבום?
ג. מה דין צרת-בתו ממאנת או צרת-בתו אילונית?

א. קטנה יתומה (או שהשיאה אביה בעבר וכבר יצאה מרשותו) שהשיאה אחיה או אמה – אין קידושה קידושין אלא מדרבנן ויכולה למאן בבעלה. וכשמיאנה עקרה הקידושין למפרע ומותרת לינשא לאחיו ולאביו, וכל שכן צרתה.

מת בעלה ומיאנה ביבם – אסורה לו מגזרה דרבנן שנראית כאשת אחיו לפי שנפלה לפניו ליבום קודם שמיאנה. ומטעם זה אסורה לאביו, שבשעת נפילה נראית ככלתו. וכן צרתה אסורה ליבם – גזרה משום צרת בתו ממאנת, וצריכה חליצה. כן אמר רב לילי בר ממל אמר מר עוקבא אמר שמואל. ואילו רבי יוחנן התיר צרת ממאנת ליבם.

לדברי רבי אושעיא (קו) אין המיאון ביבם מועיל להפקיע הזיקה אלא חייבת לחלוץ, ורק אם עשה בה מאמר מועיל המיאון להפקיע המאמר שאינה צריכה גט אבל חליצה צריכה אף אם מיאנה. ושמואל ועולא חולקים וסוברים שהמיאון מועיל להפקיע הזיקה, ומותרת לכל העולם (מלבד אבי בעלה כנ"ל) ע"י המיאון.

א. בירושלמי אמרו שאם אומרת ליבם אי אפשי לא בנשואיך ולא בנשואי אחיך – הכל מודים שעוקרת הנישואין הראשונים. ואולם תלמודנו חולק על כך וסובר שלר' אושעיא אין מועיל מיאון לזיקת יבום בשום אופן (ראשונים).

ב. מיאנה לאחר שנתבמה, גם כן אסורה לאביו מפני שהיתה נראית ככלתו בשעת נפילה (עפ"י תוס' יג סע"א).

ג. להלכה צרת ממאנת מותרת, כדברי רבי יוחנן (עפ"י רי"ף וש"ר).

ד. יש פוסקים שאם היה יבם אחד ומיאנה בו, עקרה קידושיה הראשונים למפרע ואינה צריכה חליצה, אבל ביותר מיבם אחד לא עקרה במיאונה את הויקה לגמרי ולפיכך צריכה חליצה מן האחר או שתתיבם לו (מובא במאירי בדעת גדולי המפרשים).

ה. כשאין יבם, אין שייך למאן לאחר מיתת הבעל בנישואין שהיו ולהתירה בכך לקרובי בעלה (עפ"י מ"מ גירושין יא, יז. וע' גם אור לציון. ואין הדבר מוסכם – ע' חז"א קיא, ב-ג ה).

נחלקו החכמים (להלן קז) האם הממאנת ליבם אחד, אסורה על שאר האחים או מותרת. ולהלכה מאנה בזה מותרת בזה, כדברי שמואל.

לדעת הרמב"ם (גירושין יא, יז) הוא הדין לשאר קרובים היא מותרת, מלבד לאביו. והרמב"ן והרשב"א חולקים.

ויש מי שכתב לחדש בדעת הרמב"ם [דלא כשאר ראשונים. ע' ריטב"א תו"י ר"ד ובראשונים להלן קז] שהממאנת ליבם מותרת לזה שמיאנה בו (עפ"י אבי עזרי גירושין יא, יז. וע' חז"א קיא, ד).

ב. אמר רב אסי: צרת אילונית – אסורה, לפי שהאילונית אינה בת יבום (אשר תלד) והרי היא אסורה על היבם באיסור אשת אח הלכך גם צרתה נפטרת מן החליצה ומן היבום כדין צרת ערוה. ורבי יוחנן התיר צרת אילונית ליבם, וכן פסק רבא להלכה, שלא אסרה תורה אלא צרת ערוה במקום מצוה וזו צרת ערוה שלא במקום מצוה. [לפי אפשרות אחת בגמרא (טו.), נחלקו בדבר תנאים. וכן נאמרו שתי לשונות בגמרא (כ.) בדקדוק לשון המשנה, אם כרב אסי או שלא כרב אסי].

וכן הלכה (רמב"ם יבום ו, כא, ר"ף, ר"ד, רשב"א [ותמה על רש"י בראש המסכת שפירש משום מקח טעות]; אה"ע קעג, ט).

וכל זה כשאחיו הכיר באשתו שהיא אילונית, אבל לא הכיר בה הרי זה מקח טעות וצרתה מתיבמת. לדברי רבי אברהם מבורגיייל, אם נמצאה אילונית לאחר מיתת האח – שמא אילו ידע לא היה מקפיד הלכך אינה מתיבמת. והתוס' (ב:) חלקו והביאו מהתוספתא שאף אם נמצאה לאחר מיתה – צרתה מתיבמת. והובאו שתי הדעות בפוסקים, האם איילונית שנתקדשה ולא הכיר בה צריכה גט מדרבנן [והיא או צרתה חולצת ולא מתיבמת] או אין צריכה גט [וצרתה מתיבמת] (ע' שו"ע אה"ע מד, ד; בית שמואל קעג סק"ח).

ג. בתו שמיאנה בבעלה – צרתה מתיבמת לו, וכל שיכולה למאן ולא מיאנה – צרתה חולצת ולא מתיבמת. מיאנה הבת ביבם (– אביה) – צרתה חולצת ולא מתיבמת, שמשעת נפילה נראית כצרת בתו (ואפילו רבי יוחנן שהתיר צרת ממאנת, בצרת בתו ממאנת מודה. רשב"א).

יש מפרשים שאין שייך מיאון לאביה שהרי אינה זקוקה לו כלל, אלא מדובר כשיש אחים נוספים ומיאנה באחד מהם (מובא בריטב"א; תורי"ד יג. עפ"י דברי ר"א בירושלמי).

צרת בתו אילונית, אם לא הכיר בה בעלה שהיא אילונית הרי זה מקח טעות וצרתה מתיבמת. ואם הכיר בה (או שקיבלה על עצמו); לדברי רב אסי אסורה ליבם, ואפילו חליצה אינה צריכה (כדין שאר צרות-ערוה). ולרבא מותרת שסובר כיון שאילונית אינה בת יבום, הרי זו צרת ערוה שלא במקום מצוה. רש"י.

להלכה כרבא (רמב"ם יבום ו, כא; שו"ת הרשב"א ח"ד צז; ריא"ו; אה"ע קעג, ט).

יח. א. אלו נשים משמשות במוך?

ב. האם קטנה יכולה להתעבר ולילד?

ג. האם יכולה אשה למאן לאחר שילדה?

א. תני רב ביבי, שלש נשים משמשות במוך (חובה, משום סכנה. רשב"א וריטב"א); קטנה – שמא תתעבר ושמא תמות. מעוברת – שמא תעשה עוברת סנדל. מניקה – שמא תגמול בנה (מחלב) וימות. ואיזוהי קטנה – בשנתה ה"ב, פחות מיכן ויתר על כן משמשת כדרכה והולכת. דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו משום שנאמר שמר פתאים ה'.

א. לפרש"י, שלש נשים נותנות מוך בשעת תשמיש. ולרבנו תם אין התר בדבר משום שהוא כמטיל זרע על העצים ועל האבנים (תוס' ותורא"ש כאן בדעת ר"ת, וכן נקטו רעק"א וחת"ס ועוד. ויש סוברים להתיר בשלש נשים אף לר"ת וצדדו אף בשאר נשים. עפ"י תורת חסד אה"ע מד; דברי יששכר קלח), אלא מדובר שנותנות מוך לאחר תשמיש, ובאופן זה נראה שאין איסור לאשה משום השחתת זרע, ואותן שלש נשים צריכות ליתן מוך משום סכנה.

התוס' ותורא"ש נקטו שלדעת רבנו תם מותר לשאר נשים הראויות לילד, ליתן מוך לאחר תשמיש כדי שלא תתעברנה, שאינן מוזהרות על השחתת זרע מפני שאינן מצוות על פריה ורביה. ויש חולקים (עריטב"א. וכן ע' בשו"ת רעק"א (עא) בשם רמב"ן רא"ה ועוד. ובשו"ת אבני נזר (עט-פא) נקט לעיקר כדעה ראשונה, ודחה ראיות הגרעק"א משאר ראשונים. וע' בשו"ת הרדב"ז ח"ג א'כב). יש שפירשו [אף בדעת רש"י] שלא נחלקו חכמים אלא לענין החיוב ליתן מוך, אבל הכל מודים שרשאות אותן שלש נשים ליתן מוך [ואף קודם תשמיש] (עפ"י ריטב"א; שיטמ"ק כתובות לט; יש"ש; שו"ת הרדב"ז ח"ג א'כב (תקצו). וכן תמך בשו"ת אחיעזר ח"א כג,ב. ואין כן דעת הר"ד ועוד). ויש אומרים לפי דעה זו שאפילו שאר נשים רשאות לעשות כן (ע' יש"ש כאן; חו"א אה"ע לו; תורת חסד אה"ע מד). ויש חולקים (עפ"י שו"ת הרדב"ז ח"א א'כב. וע' שו"ת רעק"א עא).

מאידך יש מי שפרש בדעת רש"י שנותנת המוך לאחר תשמיש ולא קודם (עפ"י משיב דבר. והראשונים והאחרונים לא פרשו כן).

ונחלקו הפוסקים בהכרעת ההלכה אם כרש"י או כרבנו תם.

ב. מה שאמר רבי מאיר, לאחר הזמן הזה משמשת כדרכה והולכת – דוקא כשהביאה סימנים, אבל לא הביאה קטנה היא וסכנה היא לה וצריכה לשמש במוך (רשב"א וריטב"א).

ג. הלכה כחכמים (רי"ד; מאירי; שו"ת הרדב"ז ח"ג א'כב). והרמב"ם והטשו"ע השמיטו הדין.

ד. יש אומרים שלא נחלקו חכמים אלא בשלש נשים אלו, אבל כל שיש חשש סכנה קרוב, מודים חכמים לרבי מאיר.

ה. קטנה שידוע שאינה מתעברת כל עיקר, אינה אסורה לשמש במוך (עפ"י רשב"א וריטב"א. והקשו לפי"ז על פרש"י 'רשאות' הלא גם קודם הזמן הזה רשאות. ומשמע לכאורה שלדעתם אף במוך בשעת תשמיש מותר באופן זה). ויש חולקים (עפ"י שו"ת הרדב"ז ח"ג א'כב).

ב. הסיקו שקטנה אינה יכולה לילד ולד של קיימא, ואם ילדה והיא וולדה חיים – הרי הוברר שהיא גדולה, אפילו היא פחותה מ"ב ולא הביאה סימנים (רב ספרא, כפירוש רוב הראשונים), או תולים שהביאה סימנים מקודם לכן. ואפילו לא נמצאו – תולים שנשרו בגלל צער הלידה (רב זביד).

א. התוס' פרשו שלפי רב זביד לעתים יכול להיות שתוליד אף אם לא הביאה סימנים ודינה כקטנה, אלא שברוב פעמים תולים שהביאה סימנים מקודם לכן ואי אפשר לעמוד על הדבר

ע"י בדיקה. ולפי זה חוששים לחומרא שמא לא הביאה סימנים, ואם מת בעלה בלא בנים אינה חולצת (ע"ש וברא"ש ובמאירי. ובית שמואל נקט כן אפילו לאחר י"ב קודם הבאת סימנים. וי"ח). ויש סוברים שאף לקולא מניחים שכבר הביאה סימנים ונשרו (עפ"י פסקי הלכות יד דוד ב, יג בדעת כמה ראשונים).
 ב. לפרש"י, רב זביד הולך בשיטה האומרת 'תוך הזמן כלאחר הזמן' – כלומר שהבאת שערות קודם י"ב נחשבת סימן [ואין אנו נוקטים כן להלכה]. והתוס' ועוד ראשונים כתבו שאפשר שרב זביד סובר בעלמא כהלכה, ששערות תוך י"ב שומא בעלמא הן, וכאן עדיף משום הלידה.
 ג. התוס' (ואור זרוע, הובא ברמ"א קנה, יב) מפרשים שלרב ספרא בנים הרי הם כסימנים משעת העיבור. ויש סוברים רק משעת לידה ואילך (ע' מגיד משנה אישות ב, ט בדעת הרמב"ם; אור לציון בדעת רש"י. וע"ע מאירי). וכן נחלקו כשילדה וולד מת, האם לידה זו כסימנים אם לאו (עניות' וק"נ ב"ש ופתחי תשובה אה"ע שם).

ד. ברמב"ם (אישות ב, ט) משמע שפחות מבן י"ב אי אפשר שתלד כלל ורק אחר י"ב שנה יכולה לילד, ואפילו לא הביאה סימני גדלות, בנים הרי הם כסימנים. ויש מפרשים בדבריו שיכולה לילד קודם אלא שאין דינה כגדולה רק מ"ב. ויש לפרש שרב ספרא דיבר לאחר י"ב, או אף קודם י"ב אלא שסובר גם בהבאת סימנים תוך הזמן כלאחר הזמן אבל אין הלכה כן (ערמב"ן ומ"מ. ואפשר שלא גרס 'אלא לעולם שמא תתעבר ושמא תמות'. ערמב"ן ומאירי. והרשב"א פירש בלא שינוי הגירסה).

ה. להלכה נחלקו הראשונים האם הלכה כרב ספרא והיולדת הריהי גדולה ודאי [אחר י"ב (רמב"ם) או אפילו קודם י"ב (רמ"א קסט, יא)]. ויש פוסקים כרב זביד ולחומרא חוששים שמא לא הביאה סימנים אעפ"י שילדה (ע' בית שמואל קנה סקי"ח קסט סקי"א בדעת רי"ף ורא"ש).

ג. במשנתנו שנינו שאי אפשר לחמותו שתהא ממאנת שהרי כבר ילדה (כדתני רבה בר שמואל). ופירש רב ספרא, מפני שבנים הרי הם כסימני גדלות. ויש אומרים שעדיפים מסימנים, שאפילו לרבי יהודה שאמר יכולה למאן עד שירבה החשור – כאן אי אפשר, ורב זביד פירש שתולים שהביאה סימנים מקודם לכן. כאמור לעיל, לפהתוס' יתכן ולעתים תתעבר ותלד קודם הבאת סימנים והרי היא קטנה לרב זביד, אך תמיד חוששים שמא הביאה סימנים ונשרו הלכך אי אפשר לה למאן. ויש מצדדים שיש אפשרות לבדקה יפה יפה עד שתלד ואם לא הביאה סימנים וילדה, יכולה למאן [לרב זביד]. והראשונים דחו דעה זו (ערמב"ן ורשב"א).

דף יג

ט. א. מי שמת אחיו ונפלה אשתו ליבום, ומקודם לכן היה אחיו נשוי לבתו של היבם וכד' – מה דין יבום במקרה זה?

ב. אלו הן שש עריות חמורות שצרותיהן מותרות לעולם?

א. במשנה שנינו שכל שבשעת מיתת האח לא היה נשוי לקרובת היבם, אפילו היה נשוי לה מקודם לכן וגרשה – צרתה מתיבמת. ואולם יש דעה אחרת, שכל שהיו נשואות יחדיו הערוה וצרתה, אפילו נתגרשה הערוה אח"כ – צרתה אינה מתיבמת. תנא זה סובר נישואין מפילים ליבום, וכיון שבזמן נישואין היתה זו צרת ערוה, שוב נאסרה על אחיו לעולם.

הלכה כמשנתנו. ולדעת בעל המאור נישואין מפילים.